

М. В. Макаренко,
д. е. н., доцент, Азовський морський інститут

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

М. Makarenko,
Doctor of Economics, Associate Professor, Azov Maritime Institute Odessa National Maritime Academy

MAINTENANCE OF REGIONS COMPETITIVE DEVELOPMENT ON A BASIS OF CLUSTER CONCEPTS

У статті доведено необхідність проведення кластерної політики в країні для досягнення конкурентоспроможного розвитку регіонів. Розглянуто статистичні дані розвинених країн, котрі були охоплені кластеризацією і перейшли на шлях інноваційного розвитку своєї економіки. Відзначається, що в їхній практиці склалися дві моделі кластерної політики: країни, що реалізують "континентальну політику" і англо-саксонську модель. Державна кластерна політика, що формується в Україні використовує інструменти як першої моделі, так і другої. Підкреслюється, що кластерна політика поєднує промислову, регіональну, політику підтримки малого бізнесу, політику залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, інноваційну, освітню й інші політики. Наведено обставини, котрі доводять, що кластери в національній економіці виконують роль "крапок зростання" і забезпечують підвищення конкурентоспроможності, виділено основні напрями кластерної політики і її завдання. Проведення кластерної політики пояснюється її здатністю сконцентруватися на вирішенні ряду гострих проблем української економіки. Вона є саме тим комплексом заходів, котрий може сприяти рішенню головного завдання: підвищення конкурентоспроможності української економіки, підвищення інноваційності різних її галузей.

In the article the necessity of carrying out cluster politicians in the country for achievement competitive development of regions is proved. The statistical data of the developed countries which have been involved in a clustering process are considered and these countries passed to a way of the innovative economy development. It is noticed that in their practice there were two policies models of cluster: the countries using "the continental policy" and the English-Saxon model. The state cluster policy Formed in Ukraine uses tools both of the first model and of the second one. It is underlined that cluster policies unites the industrial policy, regional the policy of small support business, the policy aimed at attraction of foreign and domestic investments, innovative, educational, etc. policies. The circumstances are presented to prove resulted that clusters in national economy carry out a role of "growth points" and provide competitiveness increase, the basic directions of cluster policies and its problems are conderred. Carrying out cluster policies is explained by its ability to concentrate on soloing of some problems of the Ukrainian economy. It is the of actions, that can promote the main task decision: to increase the competitiveness of the Ukrainian economy, to improve innovation of its various branches.

Ключові слова: кластерна політики, конкурентоспроможна економіка, інноваційна політика, кластерні системи, мережне співробітництво, державно-приватне партнерство.

Key words: cluster policies, competitive economy, innovative politicians, cluster systems, network cooperation, state-private partnership.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Основним джерелом зростання сучасної економіки в цей час стають інновації, тому до найважливіших завдань регіональної політики відносять активізацію підтримки регіонів, перехід до кластерної форми управління економікою, зміцнення системи стратегічного управління регіональним розвитком, що забезпечують підвищення комплексності й збалансованості розвитку регіонів і розміщення продуктивних сил.

Як показує світовий досвід, кластерні структури мають велику здатність до інновацій. Ідея формування кластерів як нової форми просторового розвитку для забезпечення конкурентоспроможності регіонів, їх економічного зростання й переходу від сировинної до інноваційної економіки одержала у світі практичне впровадження в останні два десятиліття.

Починаючи з 90-х років країни Організації Економічного Співробітництва й Розвитку (ОЕСР), країни Євро-

пейського Союзу, США, Китай, Індія й багато інших прийняли кластерну концепцію інноваційного розвитку й підвищення конкурентоспроможності економіки. Масштаби кластеризації у світі зростають. За даними Кластерної обсерваторії в ЄС налічується близько 3 тисяч кластерів, у яких зайнято приблизно 40% робочої сили [6, 7]. Частка ВВП США, виробленого в кластерах, становить 61%. У багатьох розвинених країнах кластерний підхід до структурування економіки, уже є загально визнаним. Так, наприклад, у Японії успішно функціонує 18 великих кластерів [5, с. 40]. Закордонний досвід свідчить про ефективність кластерної політики і її позитивному впливові на рівень конкурентоспроможності економіки. Кластеризацією уже охоплено більш 50% економік провідних країн, починаються процеси кластеризації й у країнах пострадянського простору — Росії, Латвії, Україні, Таджикистані, Казахстані й ін.

Таким чином, кластерний підхід до розвитку території (як засіб реалізації територіального принципу управління розвитком регіональної економіки) став швидко поширюватися в більшості країн світу на державному рівні. У цей час застосування кластерного підходу розглядається в якості одного з найбільш ефективних шляхів розвитку території. Фінляндія, Швеція, США, Німеччина, Японія, Нідерланди на основі кластеризації добилися лідерства в конкурентоспроможності. Після виникнення теорії кластерів кластерні підходи стали широко затребуваними й у нашій країні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ Й ПУБЛІКАЦІЙ

Незважаючи на те, що роль кластерів в економічному розвитку й активізації інноваційної діяльності відзначалася в багатьох економічних дослідженнях, однак, у світовій науці поки не створено єдину теорію кластерів. Питання, пов'язані з економічними кластерами, активно розглядаються західними вченими-економістами: М. Портером, М. Бестом, М. Гулати, А. Гроув, Е. Дахменом, П. Кругманом, С. Розенфельдом, В. Фельдманом і багатьма іншими. В останні роки зростає інтерес до кластерного підходу серед вітчизняних учених-економістів: М. Афанасьєв, В. Бороненко, М. Войнаренко, В. Євтушенков, С. Лозинський, Е. Лур'є, А. Мигранян, Л. Мясникова, А. Олійник і інші. Разом з тим дане питання продовжує залишатися актуальним і вимагає подальших досліджень і розробок.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження питання забезпечення конкурентоспроможного розвитку регіонів на основі кластерної політики

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Під кластерною політикою держави мають на увазі складову частину державної економічної політики, що проводиться з метою формування й підтримки кластерів на певних територіях.

Формування в регіонах кластерів як нової форми господарювання, економічної взаємодії й зв'язків дозволяє досягти помітного соціально-економічного ефекту. Він проявляється в ряді напрямів, у числі яких інституціональний розвиток регіону, підвищення інноваційного потенціалу, підвищення конкурентоспроможності компаній.

Одночасно реалізація кластерної політики сприяє зростанню конкурентоспроможності бізнесу за рахунок

реалізації потенціалу ефективної взаємодії учасників кластера, пов'язаного з їх географічно близьким розташуванням, включаючи розширення доступу до інновацій, технологій, "ноу-хау", спеціалізованим послугам і висококваліфікованим кадрам, а також зниженням трансакційних витрат, що забезпечують формування передумов для реалізації спільних коопераційних проектів і продуктивної конкуренції. Будучи інструментом структурування економіки, кластерний підхід забезпечує оптимальну комбінацію інтересів території і підприємств визначає спеціалізацію регіону. Ще одна безсумнівна перевага кластерів, поряд з вищевказаними, полягає в можливості вирішення проблеми обмеження інвестиційних ресурсів у забезпеченні інноваційної діяльності, оскільки, як показує закордонний досвід, кластери як магніт притягають нові інвестиції, у тому числі іноземні.

Сучасні тенденції глобалізації, що стимулюють ріст міжнародної конкуренції, у тому числі за інвестиційні ресурси, з одного боку, і зростання мережних, неформальних зв'язків між суб'єктами як відповідь на ці питання, з іншого боку, дозволяють визначити кластерну політику як діяльність органів державної влади щодо розробки цілей, принципів і методів стимулювання, інвестування, організації й розвитку кластерів і мережних взаємозв'язків з метою підвищення конкурентоспроможності національної (регіональної) економіки [1]. Кластерна політика поєднує промислову політику, регіональну політику, політику підтримки малого бізнесу, політику щодо залучення іноземних і внутрішніх інвестицій, інноваційну, науково-технічну, освітню й інші політики.

У практиці різних країн склалися дві моделі кластерної політики. Першу використовують країни, які реалізують "континентальну політику" розвитку кластерів. До них можна віднести деякі азіатські і європейські країни — Японію, Республіку Корея, Сінгапур, Швецію, Францію й ін. У цих країнах більшу роль відіграє активна державна (федеральна) політика розвитку кластерів. Вона включає комплекс заходів — від вибору пріоритетних кластерів і фінансування проектів з розробки стратегій і програм їх розвитку до цільового створення ключових факторів успіху їх діяльності (наприклад, створення інфраструктури, центрів досконалості в області НДОКР і ін.). Основний принцип другої, англо-саксонської моделі, застосовуваної в США, Великобританії, Австралії, полягає в тому, що кластер розглядається як ринковий організм. Роль федеральної влади укладається в знятті бар'єрів для його природного розвитку. До особливостей кластерної політики у цих країнах відноситься те, що основними гравцями є регіональна влада й регіональні організації, які разом із ключовими учасниками кластерів розробляють і реалізують програми їх розвитку. Федеральна влада в деяких випадках фінансує і підтримує пілотні проекти.

Державна кластерна політика, що формується в Україні використовує інструменти як першої моделі (організаційна, методична, фінансова підтримка кластерних ініціатив з боку національних органів влади), так і другої моделі (активна роль регіонів у формуванні кластерів) [2].

Кластери виконують роль "крапок зростання" національної економіки й забезпечують підвищення її конкурентоспроможності, що пояснюється наступними обставинами:

— Кластери забезпечують позитивні ефекти (екстерналії). Зовнішні ефекти пов'язані з тим, що дії однієї фірми впливають на інші фірми. Вони спостерігаються,

коли одна або кілька фірм, досягаючи конкурентоспроможності на світовому ринку, поширює свій позитивний вплив на найближче оточення: постачальників, споживачів і конкурентів. А успіхи оточення, у свою чергу, впливають на подальше зростання конкурентоспроможності даної компанії. У результаті такого взаємовигідного співробітництва формується "кластер" — співтовариство фірм, тісно пов'язаних галузей, що взаємно сприяють зростанню конкурентоспроможності.

— Кластерна форма організації приводить до створення особливої форми інновації — "сукупного інноваційного продукту". Об'єднання в кластер на основі вертикальної інтеграції формує не спонтанну концентрацію різноманітних наукових і технологічних винаходів, а певну систему поширення нових знань і технологій. При цьому найважливішою умовою ефективної трансформації винаходів в інновації, а інновацій у конкурентні переваги є формування мережі стійких зв'язків між усіма учасниками кластера. Кластери створюють умови для формування регіональних інноваційних систем.

— Для всієї економіки держави кластери виконують роль "крапок зростання" внутрішнього ринку й освоєння міжнародного. Наявність цілого кластера галузей прискорює процес створення факторів конкурентних переваг за рахунок спільних інвестицій у розвиток технологій, в інформацію, інфраструктуру, освіту.

— Великі виробники кластера створюють попит на спеціалізовані матеріально-технічні ресурси й послуги. Взаємозв'язки усередині кластера забезпечують розвиток аутсорсингу, коли малі й середні підприємства виконують продукцію, роботи й послуги для ключових суб'єктів кластера, тим самим сприяють розвитку малого й середнього бізнесу в регіоні, що підвищує його конкурентоспроможність.

— Конкуренція між виробниками в кластері приводить до поглиблення спеціалізації в кластері, пошуку нових ніш і розширенню кластера, у результаті чого утворюються нові суб'єкти бізнесу, що підвищує прибутковість регіонального виробництва, вирішує проблеми зайнятості населення й підсилює інтеграційний потенціал регіону.

— Кластери є однією з інституціональних форм забезпечення прикордонного співробітництва в сфері торгівлі, сільського господарства, туризму, транспорту, інфраструктури, що сприяє економічному розвитку прикордонних територій.

— Розвиток кластерів підвищує взаємодію між галузями й тим самим сприяє мультиплікації зростання. Внутрішні конкуренти в кластері стають партнерами при виході на зовнішній ринок, розробляючи спільні програми маркетингу й забезпечуючи зростання обсягів експорту. Усе це в цілому сприяє соціально-економічному розвитку й підвищенню конкурентоспроможності регіонів і національної економіки.

При використанні кластерної політики, як правило, використовують наступні шість напрямів [3]:

- політика підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів, інвестиційних проектів;
- політика посередництва, спрямована на створення умов для конструктивного діалогу усередині кластера й посилення кооперації між його учасниками;
- політика стимулювання попиту — формування споживчих переваг у регіоні, розвиток родинних і підтримуючих секторів економіки, держзамовлення;
- освітня політика, метою якої виступає формування необхідних компетенцій у регіоні;

— політика стимулювання зовнішніх зв'язків, що укладається в усуненні торговельних бар'єрів, захисту прав інтелектуальної власності, реалізації інфраструктурних і інвестиційних проектів;

— політика створення сприятливих структурних умов: макроекономічних, інституціональних і ін.

Основними завданнями кластерної політики є: створення умов для ефективного розвитку кластерів, включаючи виявлення учасників кластеру, розробку стратегії розвитку кластеру, що забезпечує усунення "вузьких місць" і обмежень, котрі підбивають конкурентоспроможність продукції, що випускається; забезпечення ефективної підтримки проектів, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності учасників кластеру, за рахунок фокусування й координації з урахуванням пріоритетів розвитку кластерів; забезпечення методичної, інформаційно-консультаційної й освітньої підтримки реалізації кластерної політики на регіональному й галузевому рівні.

На регіональному рівні сформований ряд механізмів, що дозволяють забезпечити гнучке фінансування заходів щодо розвитку кластерів: надання територій з підготовленою інженерною й транспортною інфраструктурою для розміщення нових виробництв; надання податкових пільг, кредитів, грантів; уведення особливого митного режиму; сприяння в просуванні продукції, що випускається; надання інформаційно-консалтингових послуг.

Перший досвід створення кластерних систем в Україні свідчить, що для реалізації кластер-орієнтованої регіональної політики характерні: реалізація проектів ДПП, що сприяє зниженню підприємницьких і інвестиційних ризиків; створення й залучення інститутів розвитку (як національного, так і регіонального рівнів), націлених на вирішення системних проблем економічного зростання, впровадження систем стратегічного управління, спрямованих на узгодження бюджетної, грошової, структурної, регіональної й соціальної політик при вирішенні системних внутрішніх проблем розвитку й відповіді на зовнішні виклики; відповідність національних програм інституціональних перетворень, довгострокові й середньострокові прогнози розвитку економіки, науки й технології, галузеві стратегії й програми розвитку ключових секторів економіки й регіонів.

Досить ефективним механізмом реалізації кластерної політики, як показує світовий досвід, є використання ДПП, у капіталі яких можуть брати участь місцева влада, комерційні партнери й інституціональні приватні інвестори. Роль національної і регіональної влади у цьому випадку визначається загальною, що не вимагає істотних фінансових вкладень підтримкою реалізованих проектів, забезпеченням гарантій повернення інвестицій.

До контракту ДПП прибігають у тих випадках, коли є можливість передати приватному бізнесу за результатами конкурсної процедури частину ризиків (фінансування, проектування, будівництва, експлуатації або надання послуг споживачам). Особливість взаємодії держави й приватного бізнесу полягає в тому, що в проектах ДПП держава може фінансувати тільки ті інфраструктурні об'єкти, які відповідно до законодавства не можуть належати на праві власності приватному бізнесу або існує рівність у виборі форми власності для держави й бізнесу. ДПП припускає активне підключення до реалізації проектів інститутів розвитку, підтягування приватного капіталу.

З позиції синергетики, мережне співробітництво й ДПП у кластері як соціально-економічній системі, ство-

рює синергетичний ефект, який є властивістю всіх систем і проявляється в різних сферах діяльності суб'єктів кластера. Можна виділити наступні типи синергізму: синергізм маркетингу (проявляється в спільних з конкурентами програмах маркетингових досліджень, збуту продукції на зовнішніх ринках і обслуговування покупців, позиціонування в цільових сегментах ринку); інноваційний синергізм (полягає в спільних із суб'єктами кластера, у т.ч. з конкурентами, а також органами регіонального управління програмах наукових досліджень і розробок, спільним конструюванні й розробці продуктів, удосконалюванні дизайну продукту); інвестиційний синергізм (полягає в спільному фінансуванні інноваційних проектів, створенні спільних підприємств, міжнародному технологічному співробітництві членів кластеру із закордонними інвесторами); синергізм організації виробництва (проявляється в співробітництві із субпідрядниками, залученні споживачів до процесу конструювання й розробки продукції); синергізм розвитку людського капіталу (проявляється в спільних освітніх програмах, програмах передачі неформальних знань); синергізм менеджменту (укладається в об'єднанні суб'єктів кластера в некомерційну організацію для реалізації спільних проектів, спільного використання ресурсів і підвищення їх якості, для лобювання інтересів суб'єктів кластера).

Таким чином, мережне співробітництво й ДПП створюють фактори конкурентних переваг, які підсилюються в кластері завдяки синергетичному ефекту. У результаті настає самоорганізація економічної системи, але для її забезпечення необхідною умовою є створення ділового співтовариства у формі некомерційної організації, яка є юридичною особою для встановлення відносин з наступними групами суб'єктів: партнерами, конкурентами, державними установами, іноземними інвесторами, міжнародними організаціями. Ця юридична організація буде суб'єктом права для реалізації відповідної кластерної політики.

Відповідно до теорії інституціоналізму, мережне співробітництво й ДПП є "створеними" (у порівнянні з локалізацією й агломерацією) джерелами конкурентних переваг кластерів, тому що вони можуть бути реалізовані тільки при здійсненні відповідної державної політики підтримки кластерів.

У ряді країн останнім часом реалізація кластерної політики відбувається на основі так званих "кластерних ініціатив" [4]. Уряд концентрує зусилля на підтримці існуючих кластерів і створенні нових мереж компаній, що раніше не контактували між собою. Держава при цьому не тільки сприяє формуванню кластерів, але й сама стає учасником мереж. Під кластерними ініціативами розуміється система заходів, спрямованих на ініціювання й підтримку створення кластерної структури в регіоні. Слід зазначити, що вибір напрямку кластерної політики залежить від ступеня розвитку кластерних структур. На початковому етапі пріоритет повинен віддаватися кластерній політиці, спрямованій на створення умов для ефективного функціонування підприємств кластера. У міру формування необхідних передумов для створення кластера стає можливим здійснення кластерних ініціатив.

Згідно з доповіддю ОЕСР (Організації економічного співробітництва й розвитку) "Конкурентні регіональні кластери: підходи до національної політики" [7], проблема кластерної політики складається з вирішення наступних питань: по-перше, як повинна виявлятися підтримка кластерів з боку держави — через створення умов фун-

кціонування або безпосередню підтримку кластерів; по-друге, чи повинні державні кошти вкладатися в широкий спектр кластерів, або тільки в обмежене коло лідируючих регіональних кластерів; третє питання, що важливіше з точки зору підтримки кластерів — збереження й розвиток робочих місць або культивування нових, стратегічно важливих технологій.

Тенденція розвитку таких програм показує, що саме кластери є одним з основних пріоритетів європейського регіонального, наукового й промислового розвитку. Регіональні кластерні ініціативи в Європі в основному зосереджені в регіонах промислової реструктуризації, географічно вилучених регіонах, що переживають кризу. У свою чергу політика розвитку науки й технології багато в чому будується на підтримці самих передових, що володіють високим потенціалом галузей, які найчастіше перебувають у високорозвинених регіонах. Промислова кластерна політика в основному має на увазі підтримку лідерів промислових кластерів, а також в області розвитку малого й середнього промислового бізнесу — має на увазі розвиток інфраструктури ведення бізнесу.

Таким чином, реалізація кластерної політики припускає комплекс заходів переважно регулятивного характеру, спрямованих на створення умов для функціонування й розвитку кластеру, на безпосередню його підтримку, а, також, що дозволяють взаємопов'язувати інтереси учасників кластеру.

У якості рекомендацій з підвищення ефективності кластерної політики, можна запропонувати наступне.

На національному рівні необхідно формування суспільного інституту, відповідального за розробку й реалізацію заходів кластерної політики, що виконує методологічні й координаційні функції. У ролі такого інституту може виступити Міжвідомча комісія із кластерної політики, що включає представників державних міністерств і відомств, адміністративних одиниць, а також авторитетних міжнародних і регіональних експертів. Її створення представляється доцільним під патронажем Міністерства економічного розвитку та торгівлі України.

На регіональному й муніципальному рівнях доцільно проводити виявлення й діагностику потенційних кластерів, розробляти й реалізовувати стратегії й програми їх розвитку. Необхідна підтримка й навчання фасилітаторів (особистостей або структур, що забезпечують успіх кластеру), створення організацій щодо співробітництва. В органах влади необхідним є формування міжгалузевих робочих груп для координації розвитку кластерів і зняття відомчих і галузевих обмежень для їхнього розвитку. Крім того, потрібно організувати процес збору інформації про кластери через територіальні органи державного статистичного обліку. При цьому, беручи до уваги структуру галузей вітчизняної промисловості, що склалася, особливу увагу слід приділяти проблемам взаємодії великого й малого бізнесу як одному з найбільш пріоритетних напрямів формування кластерів.

Таким чином, складність реалізації кластерної політики укладається в тому, що вона покликана поєднувати й взаємопов'язувати інтереси різних сторін, залучених у процес кластеризації, стимулювати їхній розвиток з обліком різнопланових (часом суперечливих) інтересів учасників кластера. Крім того, кластерна політика існує на різних рівнях влади й повинна координувати їхні дії.

З дослідження даного питання очевидно, що стримуючими факторами для формування й розвитку клас-

терів в Україні в цей час є: низька якість управління бізнесом, відсутність орієнтації багатьох підприємств на міжнародний ринок; слабкий рівень розвитку територіальних коопераційних структур, які, як правило, самостійно не справляються із завданням розробки й реалізації пріоритетів для просування інтересів регіонального бізнесу; недостатній рівень планових рішень щодо територіального господарського розвитку; великі обрії досягнення очікуваних результатів, тому що реальні вигоди від створення кластерів проявляються тільки через 5—10 років [5].

ВИСНОВКИ

У цей час кластерний підхід до регіонального розвитку стає одним з базових методів реалізації державної економічної політики, найбільш діючим і адекватним ринковим механізмом, інструментом підтримки національного бізнесу в глобальній конкуренції. В Україні необхідне проведення кластерної політики, тому що її потенціал дозволяє сконцентруватися на вирішенні ряду гострих проблем української економіки:

— При проведенні кластерної політики в главу кута ставиться розвиток конкурентного ринку, підтримка конкуренції як рушійної сили підвищення конкурентоспроможності компаній. Економіка України в цей час відрізняється високою монополізацією регіональних і локальних ринків, що знижує загальну конкурентоспроможність. При цьому державні ініціативи в кластерній політиці орієнтовані, у першу чергу, на підтримку сильних і креативних компаній і створення сприятливого середовища, у якому і більш слабкі компанії могли б підвищувати свою конкурентоспроможність.

— Кластерна політика приділяє ключову увагу мікроекономіці — аналізу місцевих ринків і компаній на базі не наслідуваних (природні ресурси й т.п.), а, насамперед, створюваних факторів виробництва (висококваліфікована робоча сила, доступна інфраструктура і т.д.). Зараз економічна політика держави для досягнення стійкого зростання економіки в довгостроковій перспективі повинна бути більш диференційованою й більшою мірою орієнтуватися на розвиток і стимулювання галузей і компаній саме на регіональному рівні. Мікроекономічний підхід у кластерній політиці дозволяє враховувати місцеві особливості розвитку й розробляти ефективні адресні програми щодо прискорення розвитку й підвищення конкурентоспроможності компаній.

— Проведення кластерної політики базується на організації взаємодії між органами державної влади й місцевого самоврядування, бізнесом і науково-освітніми установами для координації зусиль щодо підвищення інноваційності виробництва й сфери послуг, що сприяє взаємному вдосконалюванню й підвищенню ефективності в роботі.

— Реалізація кластерної політики спрямована на стимулювання розвитку й підвищення інноваційного потенціалу в першу чергу малого й середнього бізнесу, який в українській економіці розвинений слабко в порівнянні з іншими країнами. Саме малі й середні підприємства формують в основній масі кластери й кластерні ініціативи — головні об'єкти проведення кластерної політики.

За своїм потенціалом й структурі кластерна політика є саме тим комплексом заходів, який може сприяти вирішенню головного завдання: підвищенню конкурентоспроможності української економіки через розвиток конкурентних ринків, підвищення інноваційності різних

галузей економіки, прискорений розвиток малого й середнього бізнесу, стимулювання ініціативи на місцях і активізацію взаємодії між державою, бізнесом і науковим співтовариством.

Література:

1. Кластерная обсерватория в ЕС [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.clusterobservatory.eu
2. Кунин В.А. Управление развитием малого промышленного предпринимательства / В.А. Кунин, Е.А. Александрова // Экономика и управление. — 2010. — № 2 — С. 35—41.
3. Родионова Л.Н. Кластеры как форма интеграции инвестиционных ресурсов [Электронный ресурс] / Л.Н. Родионова, Р.Ф. Хайруллин. — Режим доступа: http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_4.pdf
4. Романова О.А. Потенциал кластерного развития экономики региона / О.А. Романова, Ю.Г. Лаврикова // Проблемы прогнозирования. — М., 2008. — № 4. — С. 56—70.
5. Яшева Г.А. Кластерная политика в повышении конкурентоспособности национальной экономики: методика формирования [Электронный ресурс] / Г.А. Яшева // Госуправление в XXI веке: традиции и инновации. — М.: МГУ, 2007. — Режим доступа: <http://www.dissercat.com>
6. The Cluster Initiative Greenbook: New Findings on the Process of Cluster-Based Economic Development [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ivorytower.se/greenbook/general.html>
7. OECD (2007). Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches [Электронный ресурс]. — Режим доступа: www.oecd.org/publications/Policybriefs

References:

1. "Klasternaya observatoriya v ES" [Klasternaya observatory in EU]. Retrieved from <http://www.clusterobservatory.eu>
 2. Kunin, V.A. (2010), "Upravlenie razvitiem malogo promyshlennogo predprinimatelstva" [Management of development of small industrial business]. *Ekonomika i upravlenie — Economy and management*, 2, 35—41 [in Russia]
 3. Rodionova, L.N. "Klastery kak forma integracii investitsionnykh resursov" [Cluster as the form of integration of investment resources] Retrieved from http://www.ogbus.ru/authors/Rodionova/Rodionova_4.pdf.
 4. Romanova, O.A. (2008), "Potentsial klasternogo razvitiya ekonomiki regiona" [Cluster developments potential of region economy] *Problemy prognozirovaniya — Forecasting problems*, 4, 56—70.
 5. Yasheva, G.A. (2007), "Klasternaya politika v povishenii konkurentosposobnosti natsional'noy ekonomiki: metodika formirovaniya" [The klasternaya policy in increase of competitiveness of national economy: a formation technique] Retrieved from <http://www.dissercat.com>
 6. The Cluster Initiative Greenbook: New Findings on the Process of Cluster-Based Economic Development, Retrieved from <http://www.ivorytower.se/greenbook/general.html>.
 7. OECD (2007). Competitive Regional Clusters: National Policy Approaches, Retrieved from <http://www.oecd.org/publications/Policybriefs>
- Стаття надійшла до редакції 30.03.2014 р.*